

Feri Lainšček
LOČIL BOM PENO OD VALOV
roman v treh novelah

Staram se in tudi moji predniki postajajo zato vedno starejši. Moj spomin je namreč njihovo poslednje in vse bolj nezanesljivo prebivališče. Tako pa se jim godi tudi v spominu drugih, saj je ostalo za njimi malo takega, česar bi se ljudje še lahko dotikali in bi se jim zdelo vredno. Živelii so pač ob reki, ki je prinašala in odnašala. Zato je bilo njihovo življenje zaznamovano z animizmom, ki ga nemara lahko prepoznavajo in razumejo le ljudstva ob rekah. Pa še na to se najverjetneje ni mogoče povsem zanesti. Kajti kot je neka resnica v tem, da človek ne more dvakrat stopiti v isto reko, tako je gotovo tudi res, da ni na vsem svetu dveh rek, ki bi si bili povsem enaki.

Reka, ki izvira v Lungauu v Visokih Turah in se pri Legradu v Panoniji izliva v Dravo, nosi pri nas ime Müra. Njen zelo verjetni indogermanski besedni koren »mori« lahko še najbolj natančno prevedemo kot telo vode. A še zmeraj nas njeno ime spominja tudi na starogrško besedo »moira«, ki pomeni usoda. Prav v tako opisanih fizičnih in metafizičnih razsežnostih pa je najverjetneje zaobjeto vse njeno skrito bistvo. S 444 kilometri svojega toka je sicer veliko prekratka, da bi lahko kdaj prestopila meje nekdanjega mogočnega avstro-ogrskega cesarstva, a v svojem spodnjem, ravninskem toku je vsekakor dovolj široka, da nas je lahko, panonske Slovence, celo tisočletje ločevala od matičnega naroda.

Zaradi neuravnane in razdeljenega toka je Müra že od davnin tekla po mnogih stranskih strugah in se z rokavi neizprosno zajedala v bregova. Avstrijska in ogrska veleposestniška gospoda si je bila zaradi take njene narave v nenehnih sporih. Vrstili so se prepiri, tožbe in spopadi, v katerih so drug drugega obtoževali zaradi gradnje nasipov in jezov, ki so obračali njen tok k nasprotnemu bregu in povzročali škodo. Toda naj so jo še tako prizadevno

potiskali sem in tja, reka je predvsem zmeraj hotela po svoje in je po svoje seveda spreminjala tudi mejo. Ta je bila tako v teh krajih dokončno določena šele za časa Marije Terezije in je obenem prinesla tudi prve skupno dogovorjene načrte za regulacijo teh tihih, a nemirnih in nepredvidljivih voda.

Inž. Julian Spransky v diplomskem spisu leta 1938

Novela, prva

Devica

Nebo nad mürskim stišjem je rdelo v večerni zarji in razpotegnjeni žareči oblaki so slutljivo podaljševali dan. Ljudje so zastajali na podoknih in se izpod čela vprašujoče zazirali v nebo – saj, odkar je za obzorji divjala vojna, se jim tudi ta povsem naraven ravninski pojav ni zdel nekaj običajnega. Bili so na tihem prepričani, da se dviga nad njimi znamenje, ki je odsev zloveščih dogodkov. Ženske so v njem slutile barve razlite krvi svojih sinov in možje so razbirali neprizanesljivi prasket vojaškega ognja, ki je pustošil od Tannenbergga do Verduna in se kot cvrčča smola raznesel po vsej Evropi. Upanje, da se bo vsaj kdo vrnil živ, je bilo vse bolj jalovo, a zato nič manj krčevito. Še prva semena, ki so jih položili v zgodaj prebujeno zemljo, so zalivali s pobožno prošnjo, da iz njih le ne bi zrastle rože za vence.

Elica je sedla na panj pod ozelenelo tepko in si razpustila kito. Bil je to njen trenutek oddiha, ko se ji je telo umirjalo in se je polagoma ulegalo, kar se je nabralo čez dan. Zdelo se ji je, da so tudi njeni dolgi žimasti lasje hlepeli po tej svobodi, in kar čutila je, kako so zaprasketali od ugodja. Raztresla jih je in pustila preko čela, da so ji skorajda povsem zakrili pogled na škrlatni pejsaž. Ni sicer upala misliti, da ji je lahko ob čudnih dogodkih, ki so tudi tod že dodobra zresnili vsakdanjik, povsem vseeno, toda bilo je vendarle res, da ni imela na fronti ne očeta ne brata, pa tudi ne moža ali ljubega – saj kratkomalo ni bilo njenih moških, ki bi lahko prejeli cesarjevo pismo. Po očetovi smrti sta namreč z materjo že skoraj celo desetletje

živeli sami in nobeden moški jima ni prišel več tako blizu, da bi zdaj srčno trepetali zanj.

Mati je poveznila leseni čebriček, iz katerega je bila nahranila edino svinjo, in je po kokošje pristopkala na podokni. Bila je drobna in tanka v pasu kakor deklica, zato so preprana oblačila visela na njej kakor na strašilu, njen bledikavi obraz pa se je zdel čudno velik. Še najbolj je nemara spominjala na regratovo lučko, prav tak pa je bil zdaj tudi ves njen izraz. Nekaj nestvarnega je bilo namreč na njej, nekaka prosojnost in razpršenost, spričo katere se je vsaj od daleč zdelo, da ne biva več le na tem svetu. Toda njene drobne sinje oči so bile vendarle žive in so zdaj zdaj prav prežeče poletavale k hčerki, ki si je visoko obrala krila in jih je kakor culo zibala na kolenih. Postajalo je vse bolj očitno, da prihaja z namenom.

Dekle je začutilo prisotnost, a se ni okrenilo.

Minuli so kdaj tudi dnevi, da nista spregovorili, čeprav sta si bili dobri. Prišlo jima je že v navado, da sta molče postorili, kar je bilo treba, in se nista obregnili, tudi če je katera na kaj pozabila ali pa ji je spodletelo. Vsaj v tem oziru je bilo njuno skupno življenje blagohotna zaveza, ki je ni zlahka skalilo niti hujše pomanjkanje. Ob rečeh pa, ki so terjale mnenje, sta si prišli včasih zelo navzkriž in takrat se je zdelo, da ne bosta več mogli tako tesno druga ob drugi.

»Grofovski vrtnar je bil v vasi in je prosil dekleta, ki bi šla za sprevedom,« je stara naposled izrekla.

»Vem,« je dejala mlada, ne da bi trenila.

»Vsaj sto bi jih moralo priti, ki še lahko nosijo bele obleke,« je pristopila in je pričakujoče našobila ustnice. »Še lepše pa bi bilo, če bi jih prišlo več, saj si je pokojna to gotovo zaslužila,« je dodala potem, ko se ji je zazdelo, da ne bo zlahka izvabila odgovora. »Slišati je, da pridejo

na pogreb tudi odposlanci iz Pešte in z Dunaja, zato bi se resnično spodobilo, da jim tako pokažemo našo veliko žalost.«

Zdaj je Elica le spustila krila in se skozi razmršene pramene ozrla k materi. Pokojna je bila hčerka beltinskega grofa Avgusta Zichyja, dvornega maršala cesarja Franca Jožefa in njegovega zaupnega kamerada, zato je bilo pač samo po sebi umevno, da se bo ob njenem slovesu zbrala visoka gospoda in da bo velika procesija. Ne da bi se o tem sploh odločala, je bila tudi sama seveda namenjena tja. Zdelo pa se ji je vendarle sila čudno, da jo je mati zdaj očitno nagovarjala med device.

»Res bi bilo lepo,« je spet jela. »Ničesar drugega nima va, kar bi lahko nesrečnemu gospodu zdaj dali v dar,« je že kar moledovala. »Saj vendar obe veva, koliko dobrega je napravil za naju in kako zelo mu dolgujeva.«

S tem je seveda mislila na njivo, ki sta jo lahko obdelovali zase tudi še po odhodu očeta, ki je bil hlapec v grofovski konjušnici in je bil na gradu dobro zapisan. Pa najverjetneje še na tistih 30 kron, ki jima jih je upravnik takrat izplačal za stroške pogreba in prvo silo. Ali pa je pač mislila na vso tisto grofovsko dobroto, ki je bila – izpričana v malenkostih in pozornostih do slehernega – res izjemna in je beltinskega grofa tako zelo ločevala od druge veleposestniške gospode v Mürski okroglini. Toda, ali je bila to zdaj res taka priložnost za izraz hvaležnosti ali pa je imela mati za bregom kaj drugega?

»Dobro veste, da sem za belo obleko že skoraj prestara,« je torej dejala povsem zresnjena. »Lahko bi pomislili, da se hodim tako ponujat,« ji je skušala pojasniti svojo zadrego.

»Naj!« je kar vzplahutala mati. »Bolje je tudi to, kot pa kar mislijo zdaj.«

»Kaj mislijo!?!« je popadla hčerka.

»Mislijo, da se ne ponujaš,« je odrezala stara. »To mislijo!«

Zdaj si je Elica zopet obrala krila in jih stisnila med kolena. Ustrašila se je bila tihe jeze, ki jo je zatiščala najverjetneje zato, ker se ji je zazdelo, da je mati res tudi naklepala. Ali pač, ker je nekako kar v srcu začutila, da ima obenem prav. Gotovo so lahko mislili, da se ne ponuja več in da tudi ne želi biti izbrana. Toda, ona preprosto ni zmogla drugače. Bilo je tisto nekaj v njej, kar ji ni dopuščalo, da bi kar razgalila svoje upe in razkrinkala željo. Res, bilo je in jo je vso prežemalo, pa čeravno ni povsem vedela kaj. Ni namreč mogla reči, da je bil to strah. Tudi ni bila sramežljivost. Zagotovo ni bil niti ponos. Kaj lahko pa, da je bilo vse to troje pomalem in obenem nekaj četrtega. Neozdravljiv občutek pač, da se ji mora slej ko prej vendarle zgoditi brez te počepne ženske igre in brez načrta, ki ni od boga.

»Prespala boš in boš morda jutri le menila drugače,« je mati ob tem njenem krču povsem nepričakovano popuščala.

Sunkoma je vrgla lase s čela in se ji za hip zazrla v oči.

Vsa njena čudna blagost ji je dala vedeti, da je bila želja močnejša od naklepa, saj mati najbolj zaželjenih reči ni nikoli terjala, temveč jo je kvečjemu prosila in izsiljevala z žalobnostjo. Pomislila je na svojo edino belo zakmašno obleko, ki je že nekaj let ni več oblekla in se povprašala, ali ji bo sploh še prisatajala. Potem pa, ko se je vsa taka, črléna in naškrobljena, ugledala v procesiji, je že zopet omahovala. Dekleta, ki so stopljala ob njej, so bila mlada in gingava, kakor je bil zdaj vrbov les, njej pa je bilo skoraj triindvajset let in vsaj navznoter je že imela strije.

»Pa tudi, če ne,« je z vrhovi prstov odmahnila stara. »Prosili bova za njeno dušo in tudi to bo nekaj zaleglo,« je zažmirkala. »Siromaki pač ne moremo plačati, lahko pa si zapišemo v srce,« se je očitno sprijaznila in se je že tolažila.

Elica je počasi vstala in se pretegnila.

Bilo ji je na jeziku, da bi ji ugodila, a je nekako le zmogla mimo. Grofična je umrla samska, čeprav so z njeno lepoto matere otrokom opisovale pravljичne kraljične in je bilo v njeni krhki milini res nekaj vilinskega. Ljudje so se temu čudili, saj so vedeli, da ni bila brez snubcev in je na popotovanjih v velika mesta gotovo srečevala priložnosti. To je bilo v teh dneh še posebej vznemirljiva skrivnost, saj je resnica s pokojno za zmeraj odhajala v grob. Njej pa se je vendarle zdelo, da sluti odgovor. Ali, da ga pač čuti, kot čutiš nekaj, o čemer z jezikom ne moreš razpravljati, si pa zato tolikanj bolj prepričan. In prav zaradi tega se ji je zdaj zopet zdelo, da jutri ne bo šla v belem.

* * *

Nad poštijo od Sóbote do Beltinec so lahke gosposke kočije že ves dopoldan dvigovale tak prah, da so se konjeniki in pešci raje napotili čez polja in so med kolniki iskali najkrajšo pot. Ravnica je bila od daleč videti kot sejmišče in tujec, ki je morda v teh dneh preslišal mrliške zvonove, bi zlahka pomislil, da se nekje tu začinja nova fronta in poganja ljudi v beg. Prihajali so Szapáryji, Esterházyji, Batthyányi, Voglerji in Kodolitschi iz okoliških gradov, prihajalo je plemstvo celo iz Keszthelya, Sombotela, Gradca, Čakovca in Varaždina, napotila se je cehovska gospoda iz Sóbote in okoliških trgov, prišli so duhovniki iz vse škofije, kajti bil je ta pogreb velika maša, ki jo je vodil sam presvetli škof János Mikes. Ljudstvo, ki je zvečine prihajalo peš, si je lahko ob zastojih povsem od blizu ogledovalo ves ta plemenitaški lišp in tenko cingljanje bleščočih verig, ki ga je bilo v ravnici slišati kot rojenje nevidnih žuželk, mu je samo še bolj dajalo vedeti, da je imela smrt tokrat svoj praznji dan.

Grofična Teodora Zichy je umrla na Dunaju, stara le 29 let. Po strelah v Sarajevu, ki so vzeli prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo ženo Zofijo Hohenberško ter skoraj že po vsej Evropi predramili kentavre, je ostala v cesarskem sanatoriju, kjer je kot strežnica pomagala ranjencem. Njena odločitev, ki jo je bilo sprva sicer moč razumeti tudi kot plemenitaško dolžnost, je še za življena postala vzgledni izraz nesebičnosti, saj se je tam okužila z jetiko. Ljudski glas je znal ob tem povedati, da se ni ločila od ranjencev niti, ko je že hirala. Tudi zato se je zdelo, da lepa beltinska grofična tako zdaj, na začetku aprila devetnajstopetnajstega leta Gospodovega, ni odhajala

skozi temna vrata svetov, temveč je odhajala v svetlo legendo, v kateri bo še dolgo živela.

Stari vrtnar je velel zanjo porezati vse rdeče cvetje v velikem grajskem glashausu. Bilo ga je toliko, da je bila z njim posuta tudi pot do odprtega groba. Slavilo jo je z barvo življenjske moči in gorečnosti, s katero je dajala drugim, kar ji sami ni namenila usoda. Po njem je stopalo za krsto natanko sto dvajset deklet v naškrobljenih belih oblekah. Bila je to kajpada barva čistosti, ki jo je bila ohranila do konca. Ali pač barva duše, ki se je namenila po milost, saj – le redko je bilo tod tako in kdo ve, ali se bo sploh kdaj ponovilo – prav nihče izmed tisočernih pogrebcev ni več pomišljal o njenem poreklu in stanu, nihče ni prosil zanjo le mir in pokoj, ampak ji je želel povišanje, ki se je zdelo edino pravišnje plačilo.

Elica Sreš, ki je med zadnjimi stopila v vrsto belih deklet, je z olajšanjem ugotavljala, da še zdaleč ni najstarejša med njimi. Tudi obleka, ki jo je šele zjutraj vzela iz omare, se ji je med potjo dovolj ulegla ob telesu, tako da ji zaradi videza ni bilo neprijetno. Pa vendar ji je bilo še zmeraj nekako čudno, da je sploh tu in da sodeluje, saj je bil tudi razlog, zaradi katerega je zdaj le prišla, čuden. Odločila se je bila namreč zaradi sanj, ki so se ji nadvse živo vtisnile in jo vznemirile.

Bilo je nekako takole: na panju pod njeno tepko je ženska, ki je bila najverjetneje parka, ponoči nastavila svilen ženski šolen s pozlačeno zaponko. Ljudje, ki so zjutraj prihajali mimo, so zastajali, si ogledovali lično obuvance in ugibali, zakaj se je znašlo tu, čemu je brez para in kaj lahko to pomeni. Nato so ugotovili, da se je šolen pravzaprav znašel pod njenim oknom, in so začeli nestrpno trkati po šipah in praskati po zidovih. Bilo jo je strah njihove nasilne radovednosti, saj ni o najdenem vedela nič več kot

oni, a bolj ko je zagrinjala zavese in se umikala v kot, bolj so postajali popadljivi. Naposled so nato drug čez drugega vdrli skozi vrata in jo zvezli na dvorišče.

Med njimi se je zdaj znašla ženska, ki je šolen tudi prinesla, in je z zatiščanim besom dejala: »Tole sem neko jutro našla ob njegovi postelji in od takrat ni nič več od njega. Le še med korinami poseda in zvezde gleda, namesto da bi delal na kovačiji. Jaz pa vse noči blodim od dekliškega okna do dekliškega okna in iščem par. Oči sem že izjokala in pamet sem izgubila, a gorje bodi tej copri, ki ji bo prav.«

Med zbranimi je završalo in skušali so jo primorati, da bi stopila v svileno obuvalce, ki ga je tujka položila pred njo. Ščipali so jo in suvali, ji prigovarjali in pretili s pestmi, njej pa so vse bolj pohajale moči in videti je bilo že, da ji ga bodo zdaj zdaj siloma nataknili. Čeprav je seveda vedela, da ni njen, jo je bilo neznansko strah, da bi ji lahko bil prav in bi jo torej po krivem obsodili. Še s slednjimi močmi se je zato skušala iztrgati in jim dopovedati, da si ženska izmišlja in najverjetneje nima dobrih namenov. Ob tem pa so ji zaklecala kolena in nezadržno je omahnila k tlom.

Množica je podivjala in se prestopala preko nje, ona pa se je povsem od blizu spogledala s svilenim šolnom v rosni travi in ga zdaj na lepem prepoznala: nosila ga je bila grofična Teodora, ko jo je kot otrok prvič od blizu videla pred cerkvijo svetega Ladislava v Beltincih. Potuhnila se je in bila sprva kar nekako ogorčena, ker ji skušajo naprtiti skriti gosposki greh. Toda tudi misel, da bi zdaj s prstom pokazala nanjo in se tako rešila, se ji je upirala. Ali celo še več: bila je vse bolj prepričana, da mora grofično še pravi čas posvariti in jo tako morda le rešiti pred usodovoko. Segla je torej po svilenem damskem obuvalu in ga

skušala skriti v nedrja, toda zbrani so to pri priči opazili in so jo neizprosno zatiščali k tlom ...

Kriknila je v nemočni grozi in se predramila.

Obsedela je v postelji in si z mrtvaško hladnimi prsti česala lase, ki so se ji zlepili na preznojeno čelo. Skozi šipo je med belima platnenima zavesama sijala modrikava lunina in izrisovala ostre sence. Soba je bila neobičajno svetla in prežarjena s prisotnostjo, ki jo je navdajala s strahom. Hotenje iz morastih sanj, da pač mora čimprej na grad, in dejstvo, da je grofična v resnici že mrtva, sta si stali naproti kot nekaj, česar potem še dolgo ni mogla povsem doumeti. Zdelo se ji je sprva, da bi bilo vse drugače, če bi morda le prišla pravočasno, in neznosni občutek krivde ji je vse bolj oklepal prsi. Nato je nekako le prepoznala razpoko v času, ki je pričala, da bi bila vsekar prepozna, in to jo je vsaj malo tolažilo. Šele čez čas, ko je kljub omotici vstala in povsem odgrnila zaveso, si je nekako le dopovedala, da je bila vse to le sanjska blodnja. A tesnoba občutek, da se je to noč dotaknilo nekaj zlohote in da je z nesrečo na beltinskem gradu odslej skrivnostno povezana, je kljub vsemu ostal in je vse do jutra prežemal njeno bolešno bedenje.

»Blažena devica Marija,« je s prekrizanimi rokami obsedela mati, ko ji je potem ob svitu zaupala o sanjah. »Naša grofična ti je ob svoji smrtni uri zapustila čevelj in to gotovo nekaj pomeni,« se je ozrla k orumeneli podobi Božje matere na hišnem oltarju in se v ponižni ganjenosti večkrat prekrizala.

»Kaj pomeni?« je nekako kar iz trebuha iztisnila Elica, ki je bila še zmeraj preporna bruholjive tesnobe in je naravnost prežala na odrešujočo besedo. Že sam občutek, da bi lahko to vendarle pomenilo tudi kaj dobrega, pa jo

je sprožil, da je počepnila ob starki in jo pričakujoče povlekla za dlan.

»Vem samo, da se ji moraš zdaj res zahvaliti za veliki dar,« ji je mati do bolečine pomečkala prste. »Ob vseh devicah se je ljuba grofična zadnjič spomnila ravno nate in to bo ostalo v tvojem življenju za zmeraj zapisano,« ji je krčevito stresla dlan in se ji povsem od blizu zazrla v oči.

»Pa saj bom šla, veš, da bom šla,« je prikimala z vsem telesom, saj je vendar že ponoči začutila, da se mora tokrat res obleči v belo in mora biti pripravljena.

Mati jo je v nemi hvaležnosti povlekla nase in jo po dolgem času zopet poljubila v lase. Ta nepričakovani dotik jo je preplaval z davnim, že skoraj povsem omrtvelim otroškim spominom in komaj je še prikrila, da ji gre na jok. Vzravkala se je proti edini gvantni omari, ki je bila v hiši, in zdaj je bila kar na lepem že tu – v gaju rezanega cvetja, šušljave pozlate, trepetavih sveč in ubranega petja, ali pač v tem zemeljskem rajju, v katerem se je še smrt čudežno spreminjala v opojno doživetje in se porazgubljala v tisočerih odtenkih gosposke drugačnosti. Res je bilo seveda, da ni bila Elica še nikoli na takem pogrebu in je od blizu poznala le tisto navadno, pritlehno in neizprosno plebejsko smrt, ki je s svojo dokončnostjo spravljala v obup in gnala ljudi, da so tulili, naricali in noreli, zato ji je bilo zdaj čudno. Obrazi ob krsti so se ji zdeli zatopljeni v drugačno žalovanje, kot ga je poznala, in njihovi zamaknjeni pogledi so najverjetneje lahko v teh trenutkih dosegli nekaj, česar sama ni mogla videti. Zdelo pa se ji je vendarle, da lahko to vsaj občuti, in prepolna hvaležnosti, da je lahko sploh navzoča pri tem posvečenem obredju, se je že kmalu povsem prepustila njegovemu zvenu in zduhu in zrenju ...

Stari grof Avgust Zichy je oni dan, ko je hčerka Teodora še zadnjič prispela domov, razoglav stopil v suhi panonski prah in je široko razširjenih rok poiskal nevidno dlan svoje pokojne žene. Grofica Hedvika, ki si jo je bil priženil iz plemenite spodnjeavstrijske rodbine Wimpffen, je bila umrla že leta 1892, stara le 31 let, in ga pustila samega s tremi nedoraslimi hčerkami. Že naslednje leto je pri znamenitem dunajskem arhitektu baronu Maxu von Ferstlu naročil načrte za kapelico Matere Božje z grobnico, v katero so leta 1894 prenesli grofičine posmrtno ostanke. Od takrat je večji del svojega prostega časa preživel v svetišču in ljudje so začeli z leti kar nekako verjeti, da mu je velika ljubezen omogočila stik z onostranstvom in da sta torej z ženo še zmeraj na nek skrivnosten način povezana. Prav zaradi tega se tudi tedaj, ko se je peš odpravil za hčerkino krsto iz Sóbote v Beltince, ni nihče čudil njegovi malce neobičajni drži in mnogi so bili pripravljene verjeti, da je bilo stopinje nevidne spremljevalke celo videti v cestnem prahu.

Tudi sedaj, ob vznesenem škofovem nagovoru, je bradati grofovski obraz prežarjala svetloba, ki jo je nosil v sebi in je pričala o srčni moči, ki ji ni bilo razlage. Tako so nemara v to žalost res lahko gledala stoletja, ki so šla že preko vsega, ali pa je gledal kamen, ki je bil najtrše meso sveta, toda da je lahko tako gledal človek, pa četudi star in moder, tega Elica pač ni mogla doumeti. Zdelo se ji je zato, da stoji tu nasproti živega svetnika, svetnik pa sredi živega oltarja, in čutila se je pred to monumento beltinske gospode sama sebi le še bolj neznatna. Neizmereno malo je namreč vedela o svetu. Komaj kaj si je lahko pojasnila. Njena duša je bila duša zajčka, ki je ob neznanem zmeraj izdajalsko vztrepetala. Zaradi tega jo je grabila tiha jeza, ali pa je postajala togotna. Njena usoda je

bila usoda sive čaplje, ki je bila kar in kar v prisluhu in je venomer bežala, le na samem je kdaj dvigovala glavo. Dodeljena sta ji bila šaš in divje rastje, držala se je je vlag, ki je delala lišaje, pod nohti se ji je sušilo blato. Tudi če je kdaj pomislila, da se bo nekoč morda le bolje znašla, je obenem vedela, da so to le pobožne želje. Ali pa pač sanje, ki se jim ni dobro prepuščati, saj je bila resničnost potem videti samo še bolj okrutna.

»Potrebo imam,« je zašepetalo dekle ob njej. »Zelo me tišči,« se je čez čas spet prestopilo. »Ne vem, če bom vzdržala,« ji je šlo nato že na jok.

»Seveda boš,« jo je naposled dregnila Elica. »Veš, da moraš.«

»Če pa ne morem,« je spustila prekrizane roke k trebuhu.

»Umrla boš, če boš šla prva od krste,« jo je skušala prestrašiti.

»Bog bo vedel, zakaj sem šla,« jo je rotila.

»Vedel bo, a mu ne bo prav,« je bila neizprosna.

Tedaj pa je dekle kar počepnilo med drugimi in je lulalo. Gotovo je ni nihče od pogrebcev videl, toda bilo je slišati. O, Bog! se je navznoter zgrozila Elica. Kdo smo in kaki smo? ji je plalo v prsih. Le redko nas v življenju pokličejo, ker nas res potrebujejo, a še takrat se ne moremo vzdržati, je bila ogorčena. Dekleta pa so se le umaknila luži, ki se jim je razlezla pod stopali. Sredi zbora devic je zazijala luknja, ki so jo najverjetneje lahko opazile le ptice. Bilo je, res, kot da se ni nič hudega zgodilo in celo olajšano dekle je spet zamaknjeno molilo. Elici pa se je zdelo, da je ta razmik prepoln sramu, ki ga ne bo nikoli potlačila, in zopet ji je bilo žal, da je prišla.

Ob kropljenju je Elica začutila pogled, ki je omuhaval po dekletih v belem in zastajal tudi na njej. Bil bi to kaj lahko pogled moškega, ki je opazil, kaj se je bilo zgodilo med njimi, in je morda celo posumil, da je bila prav ona tista nemarnica. Pa vendar se ji je potem, ko se je nekako kar kljubovalno spogledala z njim, že tudi zazdelo, da ni. Nikakršnega zgražanja namreč ni bilo v njem, niti graje ali morda posmeha. Bil je to le pogled svetlih, nekam lenobno priprtih oči, ki jih ni zapredala vsem tu dodeljena žalost in so se nemara tudi zaradi tega zdele tako drugačne. Rekla bi celo, da se je mož pomalem dolgočasil in si je tako krajšal čas, zato je le obrnila glavo in se spet prepustila skupnemu čutenju. A njegove oči so bile zdaj začuda še zmeraj tu. Med tistim enim samim hipnim spogledom so se ji bile vtisnile kakor modri pečat, ki ga ni mogla odmisлити.

Ko ga je nato zopet pogledala, se je nasmehnil.

Zatiščala je ustnice in dvignila brado. Drugače mu pač ni mogla povedati, da se ji ob tej priliki kratko malo ne zdi spodobno. Zjezilo jo je, da je kar klonila, se spozabila v radovednosti, napravila nekaj, kar si je lahko zdaj razlagal po svoje. Nič dobrega pa si najvsezadnje tudi ni mogel misliti kdo, ki je ta njun spogled morda opazil. Kot bi bila vsa reč zakleta, je torej nehote dajala videz tiste, kakršna v njihovih očeh res ni želela biti. Razen tega: tujec je stal na drugi strani, v vrsti tistih, ki bodo potem lahko stopili h krsti. Njegov črni gvant je bil ukrojen pri mestnem krojaču in zlata manšetna gumba v beli srajci sta razodevala, da bo potem tudi odšel po drugi poti. Le sprenevedave oči se bodo napasle njihove vaške, zanj morda res celo divje in poželjive lepote, nato pa se bo pač vrnil k

bledični, ki ni nikoli bosa tekala po travi, in ji bo zopet sladko dopovedoval, da je še zmeraj najlepša in zanj edina.

Da, tako je bilo s tem – toda zopet je nato obrnila glavo in ga pogledala.

Bil je to zdaj že pogled, ki ga je skušal pomilovati – v resnici pa tega ni več zmogla. Kajti v njegovih očeh so bile barve čistega pomladnega neba nad ravnico. Ali pa so bile to barve modriša, ki je poleti samotno cvetel v posevkih in kljubovalno pestoval svoja črna grenka semena.